

A párhuzamos névalkotásokkal foglalkozó részben 30 (Németországban és a nyugati szomszédos országokban előforduló) nevet sorolnak fel a specifikus jelentéstani probléma részletes bemutatásával, majd rendszerezik is a helyneveket.

A gazdag forrásanyag kiértékelése a helynév alábbi értelmezését eredményezte: Az összetétel első tagja a germ. **Marsi* 'mocsaras, nedves hely [itt a Saale partján]' szóból származó **Marsi-* alakra vezethető vissza. Az *-i-* kapcsolóelem hatására következett be az umlaut, az *-s-* pedig nem szuffixum, hanem a képzőmorféma része. A hangváltozás eredménye a *Merse-* alak, amelyből a *-burg* későbbi hozzáadásával jött létre a *Merseburg* helynév. A fejtegetés utolsó mondata így hangzik (saját fordításomban): „Számunkra a *Merseburg* helynév – összefoglalva – nem jelent rejtélyt.”

JOSEF SCHWING

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0620-1201>

Mannheimi Egyetem
Bölcsészettudományi Kar

**Place-Name Changes. Proceedings of the Symposium in Rome,
17–18 November 2014 [Helynévváltozások. A 2014. november
17–18-án Rómában tartott szimpózium előadásai]**

Szerkesztők: PETER JORDAN – PAUL WOODMAN. Verlag Dr. Kovač, Hamburg,
2016. 492 lap

1. A kötet a helynévkutatás kérdéseit vizsgáló, PETER JORDAN és PAUL WOODMAN által szerkesztett *Name & Place – Contributions to Toponymic Literature and Research* [Név és hely. Közlemények a helynévtani szakirodalom és kutatás témakörében] című sorozat¹ ötödik kiadványa.

A kötet 17 ország 41 szerzőjének angol nyelvű tanulmányait tartalmazza, összesen 34 írást. Az előszóban (3–5) a helynévkutatás multidiszciplináris jellegéről és a tudományterület jelentőségéről olvashatunk, majd arról, hogy a kötet szerzői történelmi, politikai, szociológiai, kulturális és nyelvészeti szempontok alapján is vizsgálták a helynévváltozással kapcsolatos kérdéseket.

A kötetben szereplő tanulmányokat a szerkesztők öt tematikus egységbe sorolva adják közre: módszertani kérdések; helynévváltozások egy adott országban vagy régióban; helynévváltozások városi környezetben; helynévváltozások multikulturális közösségekben; konkrét történelmi események hatása a helynevekre. Az írások ily módon történő csoportosítása észszerű és követhető logikai vázat ad a kiadványnak: az általános módszertani kérdésektől a helynévváltozással kapcsolatos konkrét esettanulmányokig jut el az olvasó. A legtöbb tanulmány saját tartalomjegyzékkel is rendelkezik, és ennek alapján számozott logikai egységekre van felosztva.

---

¹ A sorozat első négy kötetének ismertetését l. a *Névtani Értesítő* 38. évfolyamában (2016: 259–264.)

2. A kötet első fejezetében négy tanulmány szerepel (13–53), melyek az alábbi, általános helynévtani kérdésekkel foglalkoznak: PAUL WOODMAN írása a *helynévváltozás* fogalmának definiálását kísérli meg (13–18); ENZO CAFFARELLI a helyneveket érintő transzonímiát (azaz a névtípusok érintkezését, egymásba való átcsapását, pl. egy adott személynév helynévként való használatát) mutatja be (19–31); REIMER REINSMAN tanulmánya arról ad képet, hogyan fogadják városok és országok nevének megváltoztatását az adott területen kívül élők (33–43); végül ROMAN STANI-FERTL írása a European Location Framework [Európai Hely Keretrendszer] projektről számol be, melynek célja egy felhőalapú egységes európai földrajzinév-tár létrehozása.² Az utóbbi szerző kísérletet tesz a helynévváltozások tipologizálására is (45–53).

3. A második fejezet tizenkét tanulmányt foglal magába (57–216), melyek egy adott országhoz vagy régióhoz kapcsolódó helynévváltozásokat ismertetnek. Öt írás is foglalkozik az olaszországi helynevek változásaival, míg a többi, alább felsorolt ország helynévváltozásait – Dél-Afrika kivételével – csupán egy-egy munka ismerteti. Ennek kézenfekvő oka, hogy a szimpóziumot Rómában tartották.

A fejezet ÉLISABETH CALVARIN szokatlan francia helységnevekről szóló írásával kezdődik: a tanulmány jelentős részét etimológiai magyarázattal ellátott francia helységnevek gyűjteménye teszi ki (57–76). Az olaszországi helynévváltozások témakörét a következő szerzők tárgyalják: COSIMO PALAGIANO (77–87), LAURA CASSI (89–91), EMANUELE POLI (93–107), LAURA FEDERZONI (109–120) és a MASSIMILIANO GRAVA – PAOLO MACCHIA szerzőpáros (121–136). A félsziget gazdag történelmi névanyagának következtében az olaszországi helynévváltozások áttekintése érdekes eredményekre vezet, így a *Milánó* helységnevének etimológiai vizsgálata is sok hasznos információval szolgál.

A soron következő tanulmányok Spanyolország, Hollandia, Dél-Afrika, Brazília és Suriname területéhez köthető helynévváltozásokat és egyéb toponímiai vonatkozású jelenségeket mutatnak be: a spanyolországi helynevek morfológiai vizsgálata (STEFAN RUHSTALLER, 137–145), a helynév-standardizáció egyes problémái (FERJAN ORMELING, 147–157), a szan (busman) nyelvek dél-afrikai helynevekre gyakorolt hatása (PETER E. RAPER, 159–170), a helynévváltozások következtében kialakult konfliktusok a helyi közösségekben (THEODORUS DU PLESSIS, 171–187), a brazil helynévkutatás és térképészet kialakulása, fejlődése (PAULO DE MENEZES – JOÃO BARRETO DOS SANTOS – ANA CRISTINA RESENDE, 189–205) és a helynév mint identitásjelölő Suriname-ban (HEIN RAGHOEBAR, 207–216). A szerzők különböző kiindulópontok alapján közelítették meg a helynévváltozással kapcsolatos kérdéseket, így a helynévkutatás multidiszciplináris jellege jól érzékelhető: a helynévváltozásokra irányuló vizsgálódások során szükségesnek mutatkozott bizonyos közigazgatási, történelmi, nyelvészeti, térképészeti, szociológiai és politikai szempontokat is figyelembe venni. A suriname-i és dél-afrikai szerzőknél a multikulturalizmus is fontos vizsgálódási szempont, így véleményem szerint ezeket az írásokat az e témát taglaló negyedik fejezetben is el lehetett volna helyezni.

4. A városi környezetben zajló helynévváltoz(tat)ások témakörével a harmadik fejezet tanulmányai foglalkoznak (219–382). Ebben a részben többségében európai nagyvárosokhoz

---

² Lásd: <https://www.opengeospatial.org/projects/initiatives/e.l.f.>

köthető esettanulmányok szerepelnek, de Havanna, Shanghai, Algír és Fokváros helyneveinek változ(tat)ásai is előkerülnek. Ebben a szakaszban számos politikai motivációjú helynévváltozásra találunk példát (pl. Ljubjana, Uppsala, Shanghai egyes helynevei esetében), ami önmagában nem meglepő, hiszen a városi közterek átnevezése gyakran politikai indíttatású. Az ebben a fejezetben szereplő tanulmányok vizsgálódásainak tárgyát svédországi (STAFFAN NYSTRÖM, 219–237; MATS WAHLBERG, 239–248), szlovéniai (MATJAZH GERŠIČ – DRAGO KLADNIK, 249–274), erdélyi (BARTOS-ELEKES ZSOMBOR, 275–291), olaszországi (GABRIELLA AMIOTTI, 293–300; MARISA MALVASI, 301–316; GIAN PAOLO SCARATTI, 317–330), algériai és franciaországi (AMMARA BEKKOUCHE, 331–340), dél-afrikai (JOAN-MARIÉ STEENKAMP – THEODORUS DU PLESSIS, 341–355), kubai (ADYANIS COLLAZO ALLEN, 357–372) és kínai városok (WENCHUAN HUANG, 373–382) helynevei alkotják. Ebben a fejezetben szó esik többek között az emlékéllítő funkciójú helynevekről és egyes városok helynévváltozásainak történetéről, valamint arról, hogy a helynévváltozás egyben a társadalmi változások tükrözője is. Magyar vonatkozása miatt kiemelhető az erdélyi városok helynévváltozásait bemutató írás (BARTOS-ELEKES, 275–291): ebben a régióban 1867-től napjainkig számos, etnikai összetételt és országhatárokat érintő politikai változás ment végbe, melyek lenyomata tisztán érzékelhető a helynévváltozások diakrón szempontú vizsgálata során.

5. A negyedik fejezetben szereplő tanulmányok etnikailag heterogén közösségek helynévváltoz(tat)ásait vizsgálják (385–434). A fejezet első tanulmánya a Cipruson és a volt Jugoszlávia tagállamai területén lezajlott helynévváltoz(tat)ásokat mutatja be (385–401). A bevezetésben a szerzők, TÁTRAI PATRIK és ERŐSS ÁGNES a kritikai szemléletű helynévkutatás egyik fontos tételét ismertetik, amely tulajdonképpen a fejezet mindhárom tanulmányában megjelenik. Az elnevezésnek egyfajta birtoklást kifejező funkciója van, így az átnevezés szimbolikus jelentőséggel is bír: a politikai erőviszonyok megváltozása ezért gyakran jár együtt helynévváltoztatással. A Bánság és Arad, valamint az Isztria területén lezajlott helynévváltozásokat bemutató tanulmányok (RAULARIAN RUSU, 403–415; IVANA CRLJENKO – IVAN ZUPANC, 417–434) egyaránt a politikai erőviszonyok, az országhatárok és a lakosság etnikai összetételének változásához kötik a helynévváltoz(tat)ásokat. TÁTRAI és ERŐSS szerint ilyen esetekben egyfajta „toponimaháborúról” beszélhetünk, melyben a domináns fél státuszának kifejezése és megszilárdítása a cél.

6. Az ötödik fejezet négy cikke konkrét történelmi események által kiváltott helynévváltozásokat mutat be (437–492). Elsőként a dekolonizáció utáni Algéria területén történt helynévváltozásokat ismerheti meg az olvasó (BRAHIM ATOU, 437–442), majd a Roya folyó völgyének második világháború utáni helyneveiről esik szó (GUIDO LUCARNO, 443–459). Ezután PETER JORDAN (461–473) a Josip Broz Tito emléket őrző helyneveknek a Jugoszlávia felbomlása utáni időszakban tapasztalható megítélését vizsgálja, végül a tajvani katonai diktatúra 1987-es megszűnésének helynevekre gyakorolt hatásáról olvashatunk (PETER KANG, 475–492).

7. A felépítéssel kapcsolatban megjegyezhető, hogy mivel a negyedik fejezet írásai-
ban előkerülő, etnikailag heterogén közösségek kialakulása jellemzően politikai okokra
(és az erőviszonyok megváltozására) vezethető vissza (l. pl. Ciprus, Jugoszlávia vagy a
Bánság esetét), a negyedik és az ötödik fejezet tanulmányai összevonhatóak lettek volna

egyetlen egységbe, ezáltal az írások témakörök szerint való eloszlása és a fejezetek hossza is kiegyensúlyozottabb lehetne. Ugyanakkor fontos kiemelni mind a kötet, mind a sorozat hiánypótló jellegét. A kiadvány egy adott témakört tárgyal, mégsem egyhangú, mert a vizsgálati módszerek és a határtudományok sokszínűsége olvashatóssá teszi, és az előszóban elemzési kíváncságnak megfelelően megfogalmazott multidiszciplináris jelleg is végig jelen van a kiadványban.

OLÁH BENCE ATTILA

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3557-857X>

Károli Gáspár Református Egyetem

Bölcsészettudományi Kar

**Challenges in Synchronic Toponymy. Structure, Context and Use /
Défis de la toponymie synchronique. Structures, contextes et usages
[A szinkrón névföldrajz kihívásai. Rendszer, kontextus és használat]**

Szerkesztők: JONAS LÖFSTRÖM – BETINA SCHNABEL-LE CORRE. Narr Francke Attempto Verlag GmbH + Co. KG, Tübingen, 2015. 372 lap

1. A névföldrajzi kutatások eredményeit tartalmazó tanulmánykötet a 2012 márciusában Rennes-ben Les défis de la toponymie synchronique, contextes et usage [A szinkrón névföldrajz kihívásai, kontextusok és használat] címmel tartott konferencia előadásait adja közre, az időközben elhunyt Sarah Leroy emlékének is adózva. A kiadványba harmincegy európai és észak-afrikai szerző huszonöt tanulmánya került be. A konferencia egyik célja a tizenegy nyelven készülő tulajdonnevek szótára (DiNoPro) háttér munkálatainak előkészítése volt, ezért sem meglepő a tanulmánykötetben szereplő számos, főként francia nyelvű elméleti munka a tulajdonnév és a község elhatárolásának kérdéseiről, morfoszintaktikai vonatkozásairól.

A tíz angol és tizenöt francia nyelvű tanulmány nem tematikusan, hanem szerzők szerinti betűrendben követi egymást. Különböző országokból (pl. Algéria, Egyiptom, Finnország, Franciaország, Hollandia, Kína, Olaszország, Skócia) származó földrajzinév-adatok, nemzetközi szervezetek, többnyelvű kiadványok, térképek, szótárak, regényfordítások vizsgálata is szerepel a tanulmányok között. A magyar vonatkozású kutatásról szóló dolgozat (BÖLCSKEI ANDREA írása) Kovászna megyei névföldrajzi adatokat dolgoz fel. Érdemes megfigyelni, hogy milyen változatosan szerveződő témakörökbe csoportosíthatjuk a cikkeket. Ebben segítségünkre van az alapos, angol nyelvű szerkesztői bevezető is, amelyben négy nagy tematikus csoportot állítanak fel a kötet cikkeinek, de több olyan írás is van, amely nemcsak egy témakörbe sorolható, hanem szinte minden egyes fogalmakörre érinti.

2. A nyelvi struktúrák témakörébe olyan cikkeket sorolhatunk, amelyek morfoszintaktikai alapon, francia nyelvi anyagon vizsgálódnak. Közülük több tanulmány foglalkozik a földrajzi nevek alcsoportjaival; ennek kapcsán a névelők, prepozíciók stb. szerepének, meglétének vagy hiányának elemzése is a kutatás tárgya. MARIE-NOËLLE